# DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION[1]

Den stærke forringelse af nationalbankens valutabalance i foråret 1954 fortsattes i sommermånederne og de første efterårsmåneder. Opgørelsen ved udgangen af juli viste, at valutagælden oversteg valutatilgodehavenderne med 13 mill. kr., og i løbet af august forøgedes nettovalutagælden med yderligere 75 mill. kr. På dette tidspunkt stod det desuden klart, at kornhøsten både kvantitativt og kvalitativt ville blive ringere end i 1953, og at man derfor måtte regne med, at der til opretholdelse af landbrugets forædlingsproduktion ville kræves en betydelig korn- og foderstofimport i høståret 1954–55.

## FORANSTALTNINGER MOD VALUTAKRISEN

Selv om den negative valutabeholdning ikke var udtryk for, at landets betalingsmuligheder var udtømt, jfr. nedenfor, anså regeringen det dog ikke for forsvarligt at vente længere med at gennemføre foranstaltninger mod valutakrisen, som krævede lovgivningsmagtens medvirken, og den 9. september forelagde finansminister *Kampmann* regeringens valutastabiliseringsplan for folketinget. Planen omfattede fem grupper af forholdsregler:

1) en forøgelse af overskudet på statsregnskabet ved udgiftsbesparelser på ca. 100 mill. kr. for det kommende finansår,

2) en yderligere forøgelse af overskudet ved øgede indtægter på ca. 125 mill. kr. i 1954–55 og det dobbelte for det kommende finansår,

3) en begrænsning af den private bygge- og anlægsvirksomhed og en dæmpning af boligbyggeriet, hvorved de samlede investeringer indenfor dette område for det kommende år skulle formindskes med ca. 125 mill. kr.,

4) begunstigelse af den private opsparing ved præmiering og

5) forhøjelse af maksimumsbeløbet for eksportkreditgarantier fra 350 til 500 mill. kr.

Man vil bemærke, at der i regeringens plan ikke indgik yderligere udgiftsbesparelser for indeværende finansår. Som omtalt i sidste hefte af ØKONOMI OG POLITIK blev der i april og juli truffet beslutning om besparelser for

[1] Se også tabelbilaget bag i heftet.

indeværende finansår på ialt ca. 200 mill. kr., især på forsvarsudgifterne, der herved reduceredes fra ca. 1100 til ca. 960 mill. kr.

Medens venstre og det konservative folkeparti erklærede, at de savnede tillid til regeringens evne og vilje til at gennemføre den nødvendige stabilisering af landets økonomi og derfor ønskede udskrevet valg, var det radikale venstre villig til at forhandle, idet det dog på forhånd afviste nogle af de vigtigste af regeringens indtægtsforslag, nemlig både forslagene om forhøjelse af benzinafgiften og vægtafgiften af motorkøretøjer og forslaget om forøgelse af beskatningen af aktieselskaber og de største personlige indkomster. Til gengæld gav de radikale anvisning på en yderligere nedsættelse af militærudgifterne, og *Bertel Dahlgaard* udkastede den tanke, at man skulle søge at begrænse forbruget ved midlertidigt at forhøje minimumsudbetalingen ved køb på afbetaling, der ved loven af 11. juni 1954 var fastsat til 15. pct. af købesummen. Regeringen gik straks ind på tanken, og loven, der endnu ikke var trådt i kraft, ændredes, således at mindsteudbetalingen midlertidigt forhøjedes til 25 pct., for personbiler, motorcykler og „knallerter" til 40 pct. af købesummen. Disse midlertidige ændringer i afbetalingsloven kan ophæves ved kgl. anordning, ligesom der er åbnet mulighed for en gradvis nedsættelse af mindsteudbetalingerne.

Der opnåedes hurtigt enighed mellem regeringen og det radikale venstre om at gennemføre forslagene om præmiering af opsparing og udvidelse af eksportkreditgarantien, som venstre og de konservative iøvrigt ikke ønskede at gå imod, og forhandlingerne mellem regeringen og det radikale venstre resulterede den 25. september i en overenskomst om følgende yderligere foranstaltninger:

1) forhøjelse af omsætningsafgiften af stærke drikke, af beskatningen af øl, cigaretter og cigarillos og af statsbanetaksterne, idet det samtidigt bestemtes, at afgiftsforhøjelserne skulle holdes udenfor det lønregulerende detailpristal, og at kredittiden for indbetaling af tobaksafgifterne skulle nedsættes, hvilket efterhånden ville medføre en likviditetsforbedring for statskassen på omkring 35 mill. kr.,

2) besparelser på forsvarsbudgettet ved at udsætte kasernebyggeri og andre anlægsarbejder, ved at nedsætte de årlige indkaldelser med 3 000 mand til 24 000 mand og ved at udskyde påbegyndelsen af genindkaldelserne fra 1955, som det hidtil havde været forudsat, til 1956; regeringen havde på et tidligere tidspunkt truffet beslutning om at gå bort fra en sammenhængende militær tjenestetid på 18 måneder og i stedet indføre 16 måneders tjenestetid plus 2 måneders genindkaldelser, og overenskomsten med de radikale betød altså en midlertidig reel nedsættelse af den militære tjenestetid til 16 måneder,

3) forskellige ændringer i byggestøttelovgivningen, hvoraf den vigtigste gik ud på i stedet for rentetilskud at indføre et fast årligt tilskud pr. $m^2$ gulvareal

uafhængigt af anskaffelsessummen; i aftalen indgik desuden, at der i 1955 skulle søges gennemført et boligbyggeri til en værdi af ca. 800 mill. kr. mod 810 mill. kr. i 1954, at det offentliges civile bygge- og anlægsvirksomhed skulle formindskes med ca. 90 mill. kr. for finansåret 1955–56 og den private byggevirksomhed med ca. 55 mill. kr., bl. a. ved en begrænsning af adgangen for ejere af villaer og huse med en eller to lejligheder til at fradrage vedligeholdelsesudgifter i den skattepligtige indkomst.

Den samlede virkning af disse foranstaltninger for statsbudgettets vedkommende blev anslået til en forøgelse af overskudet for 1954–55 på ca. 65 mill. kr. og for 1955–56 på ca. 250 mill. kr., altså væsentligt mindre end de ca. 125 og ca. 350 mill. kr., der var regnet med efter regeringens oprindelige plan.

## VALUTASITUATIONEN

Da regeringens stabiliseringsplan blev forelagt for folketinget, var nettovalutagælden som nævnt steget til næsten 100 mill. kr., men nationalbanken havde dog stadig en dollarbeholdning på ca. 650 mill. kr. og havde trækningsmuligheder overfor den europæiske betalingsunion på ca. 250 mill. kr. Som finansminister Kampmann gjorde opmærksom på ved forelæggelsen af regeringens stabiliseringsplan i folketinget, forestod der imidlertid betydelige betalinger til afdrag på den offentlige udenlandske gæld, nemlig i de kommende 12 måneder henimod 200 mill. kr., deraf alene i oktober kvartal ca. 150 mill. kr. Desuden måtte man regne med den mulighed, at den europæiske betalingsunion ville blive ophævet til sommer[1], og at gælden til unionen, der ved udgangen af august var på over 600 mill. kr., skulle tilbagebetales over en kort årrække, uden at der var sikkerhed for andre kreditmuligheder.

I september og oktober forværredes valutabalancen yderligere med betydelige beløb, i oktober dog især på grund af de nævnte afdragsbetalinger, men derefter indtrådte der en vis lettelse. Nettovalutagælden, der ultimo oktober var steget til 250 mill. kr., faldt i løbet af november til 240 mill. kr., og i december forbedredes nationalbankens valutabalance med 60 mill. kr. Forbedringen i december faldt dog udelukkende i månedens første halvdel, og samtidig skete der en forøgelse af de private bankers nettogæld til udlandet. For de tre hovedbankers vedkommende drejede det sig om 17 mill. kr. Som det fremgår af omstående tabel, var gælden til betalingsunionen ved udgangen af november steget til næsten 700 mill. kr., hvorefter de resterende kreditmuligheder udgjorde 175 mill. kr., og dollarbeholdningen var faldet til 600 mill. kr. mod 830 mill. kr. ved udgangen af maj. Der kan her erindres om, at der i forbindelse med forlængelsen af betalingsunionen til 30. juni 1955 er blevet truffet aftaler om konsolidering af ialt ca. 63 mill. dollars eller ca. 435

[1] På ministerrådsmødet i O.E.E.C. i januar 1955 besluttedes det, at E.P.U. skulle forlænges for endnu et år.

*Bankernes nettotilgodehavender i udlandet*[1].
(Mill. kr.).

| | EPU-valuta | U.S.A.-dollars | Can. doll. o. schw. francs | Internat. institutioner m. v. | Andre valutaer | Ialt nationalbanken | Private banker | Samlet nettotilgodehavende |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Ult. dec. 1951 | ÷266 | 267 | 4 | ÷ 91 | 106 | 20 | ÷54 | ÷34 |
| „ marts 1952 | ÷ 72 | 186 | 4 | ÷104 | 104 | 118 | ÷49 | 69 |
| „ juni „ | ÷200 | 177 | 5 | ÷ 91 | 144 | 35 | ÷56 | ÷21 |
| „ sept. „ | ÷100 | 271 | 7 | ÷109 | 157 | 226 | ÷41 | 185 |
| „ dec. „ | ÷223 | 494 | 8 | ÷103 | 156 | 332 | ÷44 | 288 |
| „ marts 1953 | ÷256 | 504 | 9 | ÷120 | 127 | 264 | ÷33 | 231 |
| „ juni „ | ÷279 | 556 | 13 | ÷102 | 146 | 334 | ÷40 | 294 |
| „ sept. „ | ÷341 | 640 | 13 | ÷101 | 179 | 390 | ÷71 | 319 |
| „ dec. „ | ÷432 | 682 | 8 | ÷104 | 172 | 326 | ÷33 | 293 |
| „ jan. 1954 | ÷425 | 709 | 10 | ÷ 91 | 116 | 319 | ÷21 | 298 |
| „ febr. „ | ÷444 | 757 | 8 | ÷105 | 96 | 312 | ÷25 | 287 |
| „ marts „ | ÷474 | 798 | 8 | ÷127 | 69 | 274 | ÷23 | 251 |
| „ april „ | ÷541 | 821 | 8 | ÷136 | 43 | 195 | ÷17 | 178 |
| „ maj „ | ÷599 | 829 | 8 | ÷136 | 40 | 142 | ÷10 | 132 |
| „ juni „ | ÷607 | 674 | 9 | ÷ 79 | 26 | 23 | 0 | 23 |
| „ juli „ | ÷584 | 647 | 8 | ÷ 86 | 20 | 5 | ÷18 | ÷ 13 |
| „ aug. „ | ÷621 | 643 | 8 | ÷112 | ÷ 4 | ÷ 86 | ÷ 2 | ÷ 88 |
| „ sept. „ | ÷669 | 617 | 8 | ÷ 90 | ÷30 | ÷164 | 3 | ÷161 |
| „ okt. „ | ÷696 | 573 | 8 | ÷ 88 | ÷54 | ÷257 | 6 | ÷251 |
| „ nov. „ | ÷696 | 600 | 9 | ÷ 86 | ÷59 | ÷232 | ÷ 6 | ÷238 |
| „ dec. „ | | | | | | ÷172 | | |

[1] Tallene i første kolonne angiver gælden til E.P.U. efter afregningen for den pågældende måned og tallene i anden kolonne dollarbeholdningen med tillæg af tilgodehavende eller fradrag af skyldige dollarbetalinger til E.P.U.

mill. kr. af den danske gæld til betalingsunionen. Heraf skulle 25 pct. straks betales i dollars, hvilket er sket i juli og august, medens resten afdrages over en årrække. Bortset herfra har de fortsatte månedlige underskud overfor betalingsunionen været medvirkende til nedgangen i dollarbeholdningen, idet 50 pct. af underskudet betales i dollars, medens resten stilles til rådighed som kredit fra unionen.

Iøvrigt lægger man mærke til, at det tidligere overskud af „tredielandsvalutaer" i de senere måneder er forvandlet til et forholdsvis betydeligt underskud.

## UDENRIGSHANDELEN

Den vigtigste umiddelbare årsag til forringelsen af valutabalancen finder man i udviklingen af udenrigshandelen. Efter en foreløbig opgørelse var importen i de første 11 måneder af 1954 1028 mill. kr. større end i den tilsvarende

periode i 1953, nemlig 7305 mill. kr. mod 6277 mill. kr., medens eksporten samtidig kun gik op fra 5579 til 5951 mill. kr. eller med 372 mill. kr. Resultatet var omtrent en fordobling af importoverskudet, der steg fra 698 til 1354 mill. kr. Som det fremgår af nedenstående tabel, var både import og eksport i januar kvartal uforandret i forhold til januar kvartal 1953, således at hele stigningen i importoverskudet falder på årets sidste tre kvartaler.

*Udenrigshandelen.*
(Mill. kr., månedsgst.).

| | Indførsel | Udførsel | Indførsels-overskud |
|---|---|---|---|
| Januar kvartal 1953 ..... | 590 | 513 | 77 |
| April „ „ ..... | 522 | 477 | 45 |
| Juli „ „ ..... | 566 | 478 | 88 |
| Oktober „ „ ..... | 616 | 565 | 51 |
| Januar „ 1954 ..... | 595 | 515 | 80 |
| April „ „ ..... | 687 | 543 | 144 |
| Juli „ „ ..... | 672 | 531 | 141 |
| Oktober måned „ ..... | 751 | 564 | 187 |
| November „ „ ..... | 698 | 620 | 78 |

Mængdemæssigt har både import- og eksportstigningen været lidt større end disse tal angiver, i hvert fald forsåvidt angår de tre første kvartaler, idet indeks for enhedsværdien af såvel de indførte som de udførte varer var lidt lavere end i 1953. I øvrigt viser indeks for enhedsværdierne kun ubetydelige bevægelser i denne periode, og bytteforholdet over for udlandet, forstået som forholdet mellem indeks for enhedsværdien af de udførte varer og indeks for enhedsværdien af de indførte varer, svingede i de tre kvartaler mellem 89 og 90 (1949 = 100) mod 87 i gennemsnit for året 1953. Det stærkt forøgede importoverskud kan altså ikke tilskrives en forringelse af bytteforholdet over for udlandet. En anden sag er, at forbedringen af bytteforholdet, der i de foregående år var en stærkt medvirkende årsag til overskudet på valutabalancen i disse år, synes at være ophørt, og at standsningen af prisfaldet på de internationale markeder formentlig har gjort importørerne mindre tilbageholdende i deres dispositioner.

Importstigningen og det store importoverskud må dog især ses på baggrund af den stærke aktivitet og høje beskæftigelse, der har præget den økonomiske udvikling i 1954, og som sammen med lønforhøjelsen i foråret har bevirket en forøgelse af pengeindtægterne. Det store importoverskud er ikke blot en følge af forøget efterspørgsel efter udenlandske varer og altså stigende import, men det må også antages, at den indenlandske efterspørgsel har hindret den fulde udnyttelse af de gunstige afsætningsmuligheder i udlandet for danske industriprodukter, som har hersket i 1954. Alligevel var industrieksporten i

de første 11 måneder af 1954 242 mill. kr. eller over 13 pct. større end i de samme måneder i 1953, og alene for jern- og metalindustriens produkter (mere bearbejdede metalvarer og maskiner) var der en eksportfremgang på 147 mill. kr. eller 26 pct.

Også landbrugseksporten har været større end i 1953, men fremgangen var væsentlig mindre end for industrieksporten, nemlig i de første 11 måneder kun 115 mill. kr. eller ca. 3 pct., og heroverfor står en langt stærkere stigning i importen af korn og foderstoffer.

| Mill. kr. | Januar – November 1953 | 1954 |
|---|---|---|
| Indførsel af korn og kornvarer ..... | 89 | 403 |
| Udførsel „ „ „ „ ..... | 187 | 100 |
| Nettoindførsel af korn og kornvarer ..... | ÷98 | 303 |
| Indførsel af foderstoffer ..... | 290 | 366 |
| Udførsel „ „ ..... | 23 | 44 |
| Nettoindførsel af foderstoffer ..... | 267 | 322 |

Ialt var nettoimporten af korn og foderstoffer i de 11 måneder godt 450 mill. kr. større i 1954 end i 1953, og der var altså her tale om en meget væsentlig belastning af valutabalancen.

## LANDBRUGET

En del af forklaringen på den store korn- og foderstofimport i 1954 må søges i besætningsforøgelsen, der dog nu formentlig er standset. Landbrugstællingen i midten af juli viste, at hornkvægbestanden i løbet af et år var gået op fra 3.068.000 stk. til 3.152.000 stk., og for svinebestanden var der en fremgang fra 4.310.000 stk. til 4.840.000 stk. Den 20. november var det sidste tal steget til 5.101.000 stk., men antallet af drægtige søer har været nedadgående og er siden tællingerne i foråret formindsket med ca. 16 pct. Antallet af fedesvin er derimod steget stærkt i de sidste måneder, og flæskeproduktionen for året som helhed vil blive ikke ubetydeligt større end i 1953. Som nedenstående tabel viser, gælder noget lignende – omend i mindre grad – også for den øvrige husdyrproduktion med undtagelse af osteproduktionen.

Selv om opbygningen af husdyrbestanden forelobig er standset, må man regne med, at der også i indeværende høstår vil blive tale om en betydelig kornimport, som vil belaste valutabalancen, idet høstudbyttet i 1954 vil være utilstrækkeligt til at opretholde den nuværende bestand. Der var indtil den 11. december indkøbt meget betydelige mængder korn i udlandet til brug i høståret 1954–55, nemlig ialt 501.000 t, medens der er solgt 88.000 t til

*Husdyrproduktionen.*
(1000 t).

| | Januar – November 1953 | 1954 | Procentvis ændring |
|---|---|---|---|
| Mælk ..... | 5015 | 5042 | +0.5 |
| Ost ..... | 82.7 | 76.3 | ÷7.8 |
| Smør ..... | 160.7 | 169.1 | +5.2 |
| Okse- og kalvekød .... | 173.4 | 185.9 | +7.2 |
| Svinekød og flæsk ..... | 432.2 | 469.9 | +8.7 |
| Æg ..... | 121.0 | 127.1 | +5.0 |

eksport, således at nettokøbet udgjorde 413.000 t mod en nettoimport i høståret 1953–54 på 426.000 t. Man må dog tage den mulighed i betragtning, at de likviditetsvanskeligheder, der i forbindelse med nedgangen i høstudbyttet og kreditstramningen er opstået i landbruget, kan fremkalde en tendens til besætningsreduktion og en midlertidig forøgelse af landbrugseksporten udover den, der ellers er anledning til at vente navnlig som følge af svinebestandens forøgelse.

Efter Statistisk Departements foreløbige opgørelse var høstudbyttet som helhed i 1954 ca. 124 mill. afgrødeenheder (1 afgrødeenhed er foderværdien af 100 kg byg) mod 143 millioner i 1953, altså en nedgang på ca. 19 mill. afgrødeenheder eller 13 pct. Kornhøstens kærneudbytte er opgjort til ca. 4.160.000 t eller ca. 270.000 t mindre end i 1953, men ved omregningen til afgrødeenheder er der taget hensyn til, at kornet i år er bjerget med et ekstraordinært stort vandindhold, hvorfor man har reduceret foderværdien med ca. 5 pct. Imidlertid er der næppe tvivl om, at den faktiske forringelse er endnu større, idet også andre faktorer end det store vandindhold har bidraget til at sænke foderværdien, og da også andre afgrøder som f. eks. kartofler og hø har været udsat for forringelse på grund af de ekstraordinært vanskelige bjergningsforhold, giver det beregnede antal afgrødeenheder antagelig udtryk for en mindre overvurdering, muligvis af størrelsesordenen 2–3 mill. afgrødeenheder. Iøvrigt henvises til nedenstående oversigt, idet det dog bemærkes, at udbyttet af sukkerroer til fabrik er gået ned fra 2.5 til 1.6 mill. t eller fra 5.9 til 3.7 mill. afgrødeenheder. En del af nedgangen skyldes dog nedgang i det udlagte areal.

Nedgangen i høstudbyttet er i penge skønsmæssigt anslået til omkring 400 mill. kr., og alene af den grund må der ventes et stærkt fald i landbrugets forrentningsprocent, der for 1953–54 af Landøkonomisk Driftsbureau er opgjort til 6.7 mod 8.9 i 1952–53.

Forhandlingerne med det engelske levnedsmiddelministerium om smør- og baconeksporten i året fra 1. oktober 1954 til 30. september 1955 var meget langtrukne, og resultatet forelå først i slutningen af september. Med hensyn til smøreksporten blev de danske forhandlere stillet over for valget mellem at

*Høstudbyttet i mill. afgrødeenheder 1950–54.*

| | 1950 | 1951 | 1952 | 1953 | 1954 |
|---|---|---|---|---|---|
| *Korn og bælgsæd:* | | | | | |
| Kærne | 35.8 | 36.6 | 43.5 | 42.4 | 37.7 |
| Halm | 9.4 | 9.6 | 11.5 | 11.4 | 10.0 |
| Kærne og halm ialt | 45.2 | 46.2 | 55.0 | 53.8 | 47.7 |
| *Rodfrugter:* | | | | | |
| Rod | 36.8 | 36.9 | 33.9 | 40.3 | 32.5 |
| Roetop | 3.2 | 3.3 | 3.0 | 4.2 | 3.9 |
| Rod og top ialt | 40.0 | 40.2 | 36.9 | 44.5 | 36.4 |
| *Grønfoder og græsmarksafgrøder:* | | | | | |
| Hø | 8.0 | 7.1 | 7.5 | 8.3 | 6.0 |
| Græs og grønfoder | 36.0 | 35.5 | 35.6 | 36.5 | 34.1 |
| Hø, græs og grønfoder ialt | 44.0 | 42.6 | 43.1 | 44.8 | 40.1 |
| *Samlet høstudbytte* | 129.2 | 129.0 | 135.0 | 143.1 | 124.2 |

lade langtidsaftalen, der udløber til oktober 1955, bortfalde allerede i 1954, eller tage en nedsættelse af smørprisen. I modsætning til New Zealand, der var stillet over for det samme valg, foretrak de danske forhandlere det sidste, og for indeværende aftaleår betaler levnedsmiddelministeriet en pris af 6.32 kr. pr. kg f.o.b. for det danske smør, hvilket er 3¾ pct. mindre end i 1953–54. Hvad baconeksporten angår, er prisen uforandret i sammenligning med det foregående år, nemlig 4.45 kr. pr. kg f.o.b., men det lykkedes at opnå andre forbedringer i baconkontrakten. England gik således med til at aftage indtil 240.000 long tons i 1954–55 i stedet for de tidligere aftalte 200.000 long tons, og Danmarks forpligtelse til at levere England 90 pct. af den samlede danske baconeksport afløstes af en forpligtelse til at levere mindst 208.000 long tons. Dette betyder, at der er blevet større adgang til at udnytte eventuelle afsætningsmuligheder på andre markeder.

## INDUSTRIEN

Produktionsindekset for industrien, der i januar 1954 var 108 (1949 = 100), var i september steget til 129, men er siden gået lidt tilbage, idet det for oktober og november er opgjort til henholdsvis 125 og 126. I 1953 var der mellem september og november en lignende nedgang, og i det hele har produktionsudviklingen i de seneste måneder, bortset fra en stigning inden for tekstilindustrien, ikke vist væsentlige afvigelser fra den sædvanlige sæsonbevægelse. I hvert fald tyder tallene ikke på, at den almindelige stigning er standset.

For samtlige industrigrupper under eet viser produktionen en stigning på ca. 5 pct. fra 1953 til 1954, men produktionsstigningen i løbet af året var

*Industriproduktionen.*
(Procentvis forandring fra tilsvarende periode i 1953).

| | 1. kvt. | 2. kvt. | 3. kvt. | Oktober | November |
|---|---|---|---|---|---|
| Næringsmiddelindustri | ÷ 1 | + 4 | + 1 | + 4 | + 6 |
| Tekstilindustri | ÷ 4 | ÷ 5 | – | + 4 | + 6 |
| Fodtøjs- og beklædningsindustri | ÷10 | ÷ 4 | + 1 | + 2 | ÷ 3 |
| Træindustri | + 4 | + 3 | + 1 | + 3 | + 3 |
| Papir- og grafisk industri | + 7 | + 6 | + 3 | + 3 | + 3 |
| Kemisk industri | + 2 | + 8 | – | + 1 | + 3 |
| Sten-, ler- og glasindustri | ÷ 6 | + 6 | – | + 7 | + 6 |
| Jern- og metalindustri | +14 | +15 | +14 | +11 | +11 |
| Transportmiddelindustri | + 2 | + 7 | + 8 | + 6 | + 7 |
| Industrien ialt | + 4 | + 7 | + 5 | + 5 | + 7 |
| Heraf: | | | | | |
| Konsumvareindustri | – | + 4 | + 2 | + 3 | + 5 |
| Produktionsmiddelindustri | + 9 | +11 | +10 | + 9 | + 9 |

noget kraftigere end den gennemsnitlige stigning i forhold til det foregående år, og i november lå produktionen ca. 7 pct. højere end i november 1953. I begyndelsen af året var det alene produktionsmiddelindustrien, i første række jern- og metalindustrien, der viste fremgang i sammenligning med 1953, dels på grund af øget eksport, dels på grund af øgede investeringer. I de egentlige forbrugsvareindustrier lå produktionen derimod nede på det niveau, den var faldet til i efteråret 1953. Senere begyndte imidlertid også en produktionsfremgang inden for disse industrier – overvejende som følge af større indenlandsk afsætning – medens produktionsudvidelsen i de øvrige industrier fortsatte.

## BYGGEVIRKSOMHEDEN

Blandt de faktorer, der direkte og indirekte har præget den økonomiske udvikling i det forløbne år, er den meget store aktivitet i byggefagene en af de vigtigste. Det samlede etageareal under opførelse, der ved årets begyndelse var godt 3.4 mill. m², var den 1. juli steget til næsten 4.2 mill. m², idet det påbegyndte byggeri i første halvår oversteg det i samme tidsrum fuldførte byggeri med knap 0.7 mill. m². I sammenligning med stillingen et år tidligere var stigningen i det samlede etageareal under opførelse også ca. 0.7 mill. m². For boligbyggeriets vedkommende blev der i 1. halvår 1954 fuldført ca. 10.300 lejligheder og påbegyndt ca. 15.500 lejligheder, og antallet af lejligheder under opførelse var den 1. juli steget til ca. 29.200 mod ca. 24.100 den 1. januar og ca. 24.200 ved midten af 1953.

Det må dog ikke overses, at den stærke stigning i etageareal under opførelse til dels var en følge af, at ugunstige klimatiske forhold – frostperioden i februar -marts og den meget regnfulde sommer – medførte en forlængelse af bygge-

*Byggevirksomheden i 1. halvår 1954.*
(Etageareal i 1000 m²).

| | Beboelses-ejendomme | Erhvervs-ejendomme | Ikke-erhvervs-ejendomme | Tilsammen |
|---|---|---|---|---|
| Under opførelse 1/1 1954 | 2108 | 662 | 655 | 3425 |
| Påbegyndt 1. halvår „ | 1310 | 580 | 237 | 2127 |
| Fuldført 1. „ „ | 904 | 350 | 138 | 1392 |
| Under opførelse 1/7 „ | 2514 | 892 | 754 | 4160 |
| „ „ 1/7 1953 | 2080 | 739 | 613 | 3432 |

tiden. Efter hvad boligminister Kjærbøl oplyste i folketinget september, havde en undersøgelse vist, at boligbyggeriet var blevet forsinket 1 à 2 måneder; uden denne forsinkelse ville det antal lejligheder, der blev fuldført i 1. halvår, have været betydeligt større, og antallet af lejligheder under opførelse i midten af året tilsvarende mindre.

For juli kvartal 1954 foreligger endnu kun statistik over byggevirksomheden i hovedstaden og provinsbyerne og disses forstæder samt 86 landkommuner, der rummer bymæssig bebyggelse med over 1000 indbyggere. De øvrige landkommuner er derfor ikke inkluderet i nedenstående tabel.

*Byggevirksomheden i juli kvartal 1954.*
(Etageareal i 1000 m²).

| | Beboelses-ejendomme | Erhvervs-ejendomme | Ikke-erhvervs-ejendomme | Tilsammen |
|---|---|---|---|---|
| Under opførelse 1/7 1954 | 2237 | 574 | 550 | 3361 |
| Påbegyndt i juli kvt. „ | 452 | 184 | 145 | 781 |
| Fuldført i „ „ „ | 445 | 170 | 100 | 715 |
| Under opførelse 1/10 1954 | 2244 | 588 | 595 | 3427 |
| „ „ 1/10 1953 | 1979 | 586 | 450 | 3015 |

I modsætning til, hvad der var tilfældet i 1. halvår, var der i juli kvartal for beboelsesejendomme og erhvervsejendomme omtrent ligevægt mellem det fuldførte og det påbegyndte byggeri, og det samlede etageareal under opførelse var kun lidt større ved slutningen end ved begyndelsen af kvartalet. I forhold til 1. oktober 1953 var der imidlertid en stigning på over 0.4 mill. m², og antallet af lejligheder under opførelse var 26.500 mod 23.200 på samme tid i 1953.

Endelig kan nævnes, at der for oktober måned foreligger oplysning om antallet af påbegyndte lejligheder i hovedstadsområdet samt 5 provinsbyer med forstæder. Det viser sig, at antallet er mere end halveret i sammenligning med september, og at nedgangen er langt stærkere end den, der i fjor fandt sted på dette tidspunkt. Den kan derfor næppe betragtes alene som et sæsonfænomen, men må uden tvivl sættes i forbindelse med nationalbankens beslutning om helt at standse genbelåning af nye byggelån.

## ARBEJDSLØSHEDEN

Med den forøgede aktivitet i industri og byggeri fulgte en yderligere nedgang i arbejdsløsheden. Den laveste arbejdsløshed i 1954 nåedes i juni, da antallet af egentlig arbejdsløse (d.v.s. arbejdsløse, som på opgørelsesdagen havde haft en uafbrudt arbejdsløshedsperiode på 7 dage eller derover) var faldet til 7.600, hvilket kun var 1 pct. af det samlede antal arbejdsløshedskassemedlemmer. I slutningen af november var antallet af egentlige arbejdsløse steget til 17.000 eller 2.5 pct. mod 4 pct. i november 1953.

## PRISER OG LØNNINGER

De månedlige udsving i engrospristallet har i 1954, i hvert fald indtil stigningen fra oktober til november, holdt sig inden for snævre grænser og været uden nogen klar tendens. For oktober blev engrospristallet beregnet til 339 (1935 = 100) mod 337 i januar, men det steg i november til 346, især på grund af en stærk opgang i foderstofpriserne. Der kan i denne forbindelse være grund til at nævne, at fragtratetallet i de senere måneder er gået betydeligt op, nemlig fra 117 (1949 = 100) i maj til 140 i november. Selv om denne stigning virker fordyrende på importen, må udviklingen dog karakteriseres som gunstig, forsåvidt som den forøger den stadig voksende handelsflådes valutaindtjening.

Detailpristallet har gennem hele året 1954 været stigende. Udgiften til det husholdningsbudget, der ligger til grund for pristalsberegningen, var i oktober 12.586 kr. mod 12.395 kr. i januar, en opgang på 191 kr. eller ca. 1.5 pct. En

*Hovedposterne i „pristalsfamiliens" husholdningsbudget.*

| | Januar 1954 kr. | Oktober 1954 kr. | Forandring i pct. |
|---|---|---|---|
| Fødevarer | 3767 | 3963 | +5.2 |
| Klæder, fodtøj, vask | 1582 | 1598 | +1.0 |
| Bolig | 960 | 960 | – |
| Brændsel, belysning | 649 | 626 | ÷3.5 |
| Skatter | 1329 | 1257 | ÷5.4 |
| Børnetilskud | ÷185 | ÷189 | |
| Kontingenter o. lign. | 746 | 755 | +1.2 |
| Anskaffelser og vedligeholdelse | 563 | 577 | +2.5 |
| Spiritus, tobak, fortæring ude | 870 | 885 | +1.7 |
| Hygiejne, kulturelle udgifter | 1056 | 1078 | +2.1 |
| Transport | 330 | 330 | – |
| Iøvrigt | 728 | 746 | +2.5 |
| I alt | 12395 | 12586 | +1.5 |
| 1935 = 100 | 219 | 222 | |
| Juli 1914 = 100 | 376 | 382 | |

sammenligning mellem januar og oktober viser, at stigningsprocenten var størst for fødevarer, og at kun to poster var lavere i oktober end i januar: udgiften til brændsel og belysning og udgiften til skatter (som følge af skattenedsættelsen for de lavere indtægtsgrupper i foråret). Udgiften til brændsel var dog steget i sammenligning med den nærmest foregående pristalsberegning i juli.

Medens det almindelige detailpristal for oktober med juli 1914 som basis blev 382, steg det såkaldte særpristal, der ikke inkluderer visse afgiftsforhøjelser fra de senere år, og som er det, hvorefter arbejder- og tjenestemandslønninger reguleres, kun til 381. Hvis oktoberpristallet havde været lønregulerende, ville denne stigning have været tilstrækkelig til at sikre arbejderne, men ikke tjenestemændene, en ekstra portion dyrtidstidstillæg. Der er imidlertid god grund til at regne med, at pristallet for januar 1955, som er lønregulerende, vil vise en ny stigning, således at også tjeneestemændene vil få deres løn reguleret opad fra 1. april. I hvert fald kan det anses for givet, at udgiften til bolig vil stige, det samme gælder udgiften til transport på grund af forhøjelse af statsbane- og sporvejstakster, og de omkostningsforhøjende virkninger af arbejdsoverenskomsterne i foråret er næppe udtømt med den allerede stedfundne stigning i detailpristallet.

## PENGE- OG KAPITALMARKED

Medens renten på obligationsmarkedet siden diskontoforhøjelsen i juni er steget meget stærkt, er der ikke sket væsentlige ændringer i den samlede pengeforsyning. Dette hænger sammen med, at likviditetsforringelsen som følge af valutaunderskudet er blevet opvejet af likviditetsforbedringen som følge af stigningen i statens gæld til nationalbanken, og dette sidste er igen en konsekvens af den stærke nedgang i afsætningen af statens løbende lån i henhold til byggestøttelovgivningen. I de 5 måneder juli–september 1954 blev der kun solgt for 157 mill. kr. statsobligationer, hvoraf 42 mill. kr. faldt på det nye præmieobligationslån, og i samme tidsrum udgjorde afdragene på den indenlandske statsgæld 126 mill. kr. For perioden januar–november 1954 var nettotilgangen af indenlandske statsobligationer kun 196 mill. kr. mod 677 mill. kr. i de samme måneder i 1953; desuden formindskedes omløbet af skatkammerbeviser med 35 mill. kr. mod 40 mill. kr. i januar–november 1953. Derimod har nettotilgangen af kredit- og hypotekforeningsobligationer været noget større end i de første 11 måneder af 1953, nemlig 474 mill. kr. mod 324 mill. kr.

For forretningsbankernes vedkommende har der siden juni været en ret betydelig nedgang i samlede indlån, medens udlånene var lidt større ved udgangen af november end ved udgangen af juni. Udlånsvirksomheden synes at være opretholdt ved hjælp af obligationssalg, idet beholdningen af obliga-

| Mill. kr. | Nov. 1953 | Juni 1954 | Juli 1954 | Aug. 1954 | Sept. 1954 | Okt. 1954 | Nov. 1954 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| *Nationalbanken:* | | | | | | | |
| Udenlandske tilgodeh., netto | 362 | 23 | 5 | ÷86 | ÷164 | ÷257 | ÷232 |
| Nettotilgodeh. hos staten ... | 1950 | 2004 | 2060 | 2227 | 2202 | 2266 | 2291 |
| Obligationer og aktier ..... | 476 | 517 | 513 | 514 | 510 | 510 | 505 |
| Seddelomløb ..... | 1933 | 2000 | 1954 | 1896 | 1919 | 1964 | 1991 |
| Foliokonto ..... | 493 | 266 | 349 | 451 | 336 | 285 | 343 |
| Skatkammerbeviser ..... | 66 | 101 | 90 | 66 | 43 | 9 | 9 |
| Pengeforsyning ..... | 2492 | 2367 | 2393 | 2413 | 2298 | 2258 | 2343 |
| *Forretningsbankerne:* | | | | | | | |
| Kassebeholdning ..... | 858 | 750 | 702 | 857 | 734 | 638 | 746 |
| Obligationer og aktier ..... | 1277 | 1386 | 1331 | 1302 | 1267 | 1234 | 1213 |
| Udlån ialt ..... | 5590 | 6009 | 5983 | 5928 | 6028 | 6077 | 6052 |
| Indlån ialt ..... | 6560 | 6813 | 6724 | 6824 | 6666 | 6557 | 6657 |
| *Sparekasserne:* | | | | | | | |
| Obligationer og aktier ..... | 1531 | 1518 | 1531 | 1530 | 1509 | 1504 | 1493 |
| Udlån ialt ..... | 3310 | 3461 | 3478 | 3503 | 3538 | 3556 | 3577 |
| Sparernes tilgodehavende ... | 4707 | 4882 | 4882 | 4888 | 4870 | 4876 | 4885 |

tioner og aktier i de 5 måneder er reduceret med næsten 175 mill. kr. At denne nedgang er af omtrent samme størrelse som nedgangen i samlede indlån, er ikke tilfældigt, idet det for bankerne og sparekasserne som helhed må gælde, at de penge, der er anvendt til køb af de pågældende værdipapirer, i hovedsagen må stamme fra indlån i banker og sparekasser. Anderledes ville det have stillet sig, hvis nationalbanken havde forøget sin obligationsbeholdning, men dette har ikke været tilfældet. Derimod har nationalbanken den 1. oktober, samtidig med at den ophørte at genbelåne nye byggelån, givet meddelelse om, at den ville genoptage en tidligere praksis og belåne obligationer for bankerne i tilfælde, hvor årsagen til, at en bank ønskede at forbedre sin likviditet, var en nedgang i dens indlån.

Indekset for obligationskurserne, der i foråret 1954 var 93 (1935 = 100), var i november faldet til 84, og den effektive rente af statsobligationer var steget til næsten 7 pct. Aktiekursindekset, der steg fra 119 i december 1953 til 131 i juni 1954, var i november faldet til 126.

## STATSFINANSERNE

I finanslovforslaget for 1955–56 er drifts- og anlægsudgifterne budgetteret til 4050 mill. kr., heraf 200 mill. kr. som reserve til tillægsbevillinger, medens de samlede driftsindtægter anslås til 4350 mill. kr. Overskudet skulle herefter blive 300 mill. kr. eller det samme, som der nu regnes med for indeværende finansår. Udover drifts- og anlægsbudgettet skal staten imidlertid finansiere

kapitaludgifter (udlån og afdrag på gæld) til et meget betydeligt beløb. Til dækning heraf råder finansministeren over overskudet på drifts- og anlægsbudgettet, over arveafgiften og afdragene på statens tilgodehavender, men herudover vil der blive brug for 600 mill. kr. eller mere, som må skaffes over kapitalmarkedet eller ved forøgelse af statens gæld til nationalbanken[1].

*15.1.1955*
*C. L.*

[1] Som et led i arbejdet med en reform af statens budget og regnskab er der sket en omlægning af budgetopstillingen. For det første er statens udgifter til nyanlæg medregnet blandt de løbende udgifter, således at man nu i finanslovforslaget har et samlet drifts- og anlægsbudget og ikke som tidligere et rent driftsbudget. For det andet er driftsbudgetterne for de forskellige fonds og henlæggelser, der tidligere udelukkende blev bogført på kapitalregnskabet, nu indarbejdet i dette samlede budget, således at nettoresultatet for fondene indgår i overskuddet på drifts- og anlægsbudgettet.